

СТУДИЈА ИЗВОДЉИВОСТИ ЗА ПОВЕЗИВАЊЕ БЛИСКИХ И НЕДОВОЉНО ИСТРАЖЕНИХ ПЕЋИНА У ЈЕДНУ ТУРИСТИЧКУ РУТУ И УВОЂЕЊЕ ЦЕНТРА ЗА ПОСЕТИОЦЕ „ЦЕРЈАНСКА ПЕЋИНА“ У ТУРИСТИЧКУ ПОНУДУ

Project: “Increasing the tourist information services in the CBC region”, Project No. CB007.1.11.268, Subsidy Contract No. РД-02-29-169/13.06.2017 under Interreg-IPA "Bulgaria – Serbia" 2007-2014 Programme

The content disclaimer: This publication has been produced with the assistance of the European Union through the Interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme, CCI No 2014TC1615CB007. The contents of this publication are the sole responsibility of Tourism Organization of Niš and can in no way be taken to reflect the views of the European Union or the Managing Authority of the Programme.

Садржај:

УВОД.....	3
АДМИНИСТРАТИВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О СПОМЕНИКУ ПРИРОДЕ „ЦЕРЈАНСКА ПЕЋИНА“ ..	4
ОПИС И ПРОЦЕНА ЗАТЕЧЕНОГ СТАЊА	7
SWOT АНАЛИЗА.....	12
ЦИЉЕВИ ПРОЈЕКТА ИЗГРАДЊЕ ЦЕНТРА ЗА ПОСЕТИОЦЕ „ЦЕРЈАНСКА ПЕЋИНА“	14
ИНСТРУМЕНТИ ОСТВАРИВАЊА ЦИЉЕВА	17
ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈ ЦЕНТРА ЗА ПОСЕТИОЦЕ „ЦЕРЈАНСКА ПЕЋИНА“	20
ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ.....	21
ИЗРАДА НОВИХ ТРАСА И ПЕШАЧКИХ СТАЗА И ПОНУДА ПОСТОЈЕЋИХ СТАЗА	22
ПЛАН ПО ПРОЈЕКТНИМ ЗАДАЦИМА	30
ФИНАНСИЈСКА ИЗВОДЉИВОСТ	32
ПРАВНИ СТАТУС И УПРАВЉАЧКА СТРУКТУРА	33
МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА.....	34

УВОД

Кључни концепт заштите, развоја, уређења и управљања природним вредностима је очување амбијенталног простора, очувања хидролошког квалитета и подземних вредности спелеолошких објеката од дејства негативних фактора и омогућавање природних активности, а такође и праћење промена како у спољњем тако и унутрашњем окружењу и предлагању мера у циљу очувања побројаних вредности.

Разлози за изградњу Центра за посетиоце у Церјанској пећини

Како је формирање центра за посетиоце „Церјанска пећина“ уобичајено за један овако значајан Споменик природе, као што је Церјанска пећина, скрећемо пажњу да је додатни мотив за његову изградњу чињеница да досадашње активности управљача заштићеним подручјем, ЈП Дирекције за изградњу града Ниша, у делу туристичке понуде нису дале очекиване резултате.

У досадашњем раду организовани су углавном промотивни уласци (за представнике медија, локалне самоуправе...), уласци истраживача и контролни уласци.

Због ограничених капацитета управљач је покушао да ангажујући по Уговору о пословно-техничкој сарадњи организације које се професионално баве организовањем посета туристичким дестинацијама, повећа посету.

Међутим ни ово није дало резултате и очигледно се осећа недостатак простора који би служио да „капитал“ који поседује овај Споменик природе буде на прави начин презентован посетиоцима.

На питање хоће ли формирање оваког простора (центра за посетиоце) допринети приближавању Церјанске пећине посетиоцима, одговор ће пружити реализација овог пројекта.

Одрживо управљање

Студија изводљивости процењује шансу за успех пројекта изградње центра за посетиоце, узимајући у обзир тренутну ситуацију, процесе у непосредном окружењу и шире, техничко-технолошке факторе, пословно-организационе факторе, потенцијалне приходе и расходе.

Одрживо управљање центром за посетиоце „Церјанска пећина“ треба да се заснива на следећим принципима:

- Да обезбеди атрактиван приступ и будућим генерацијама,
- Програмима и услугама треба да осигура квалитет живота шире локалне заједнице,
- Програмским активностима утицати на сарадњу јавног сектора, невладиних организација, локалне заједнице и приватног сектора,

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

- Динамичким плановима управљања обезбедити одрживо коришћење простора.

Студија изводљивости темељи се на претходно урађеној SWOT анализи, доступним статистичким и другим подацима.

АДМИНИСТРАТИВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О СПОМЕНИКУ ПРИРОДЕ „ЦЕРЈАНСКА ПЕЋИНА“

Позиција

Уредбом о заштити споменика природе "Церјанска пећина" ("Сл.гласник РС" бр.5/1998) утврђује се, да споменик природе "Церјанска пећина" обухвата објекте:

- А - Понорска пећина Провалија
- Б - Понор Церјанска пропаст
- Ц - Повремено сифонско врело у Крављу
- Д - Крашка јама изнад сифонског врела

Церјанска пећина представља заштићено подручје од изузетног значаја и сврстана је у I категорију заштите као споменик природе.

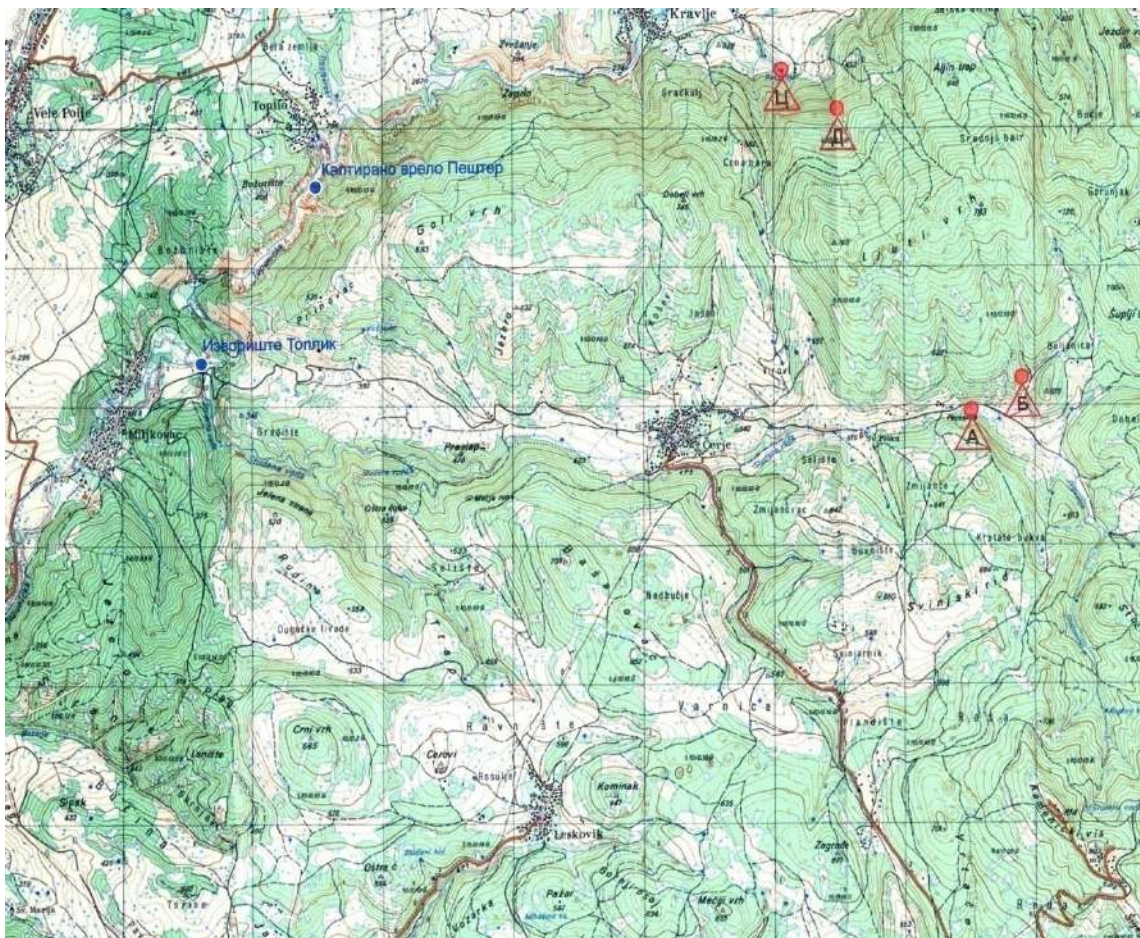
Површина заштићеног подручја износи 63,96,89ха од чега је 60,44,56ха у приватној и 3,52,33ха у друштвеној својини, а простире се на територији градских Општина Пантелеј и Црвени Крст. На заштићеном подручју споменика природе "Церјанска пећина" установљен режим заштите II степена.

Локација центра за посетиоце „Церјанска пећина“ је таква да се он наслања на границу спелеолошког објекта А (Понорска пећина Провалија) са северо-западне стране.

Налази се на катастарским парцелама бр. 1316/3, 1315/2, 1312/2, 1311/2 и 6715/2 КО Церје и према Регулационом плану пута од Церја до Церјанске пећине и комплекса Церјанска пећина припадају земљишту које је намењеном за изградњу центра за посетиоце.Укупна површина грађевинске парцеле је 1931м2.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Сл.1. Карта положаја споменика природе „Церјанска пећина“

Географски положај

Систем Церјанске пећине налази се на северном Калафату у источној Србији, северно од Ниша, на подручју катастарских општина Церје (ГО Пантелеј) и Кравље (ГО Црвени Крст). Спелеолошки објекти Церјанског система формирани су у кречњацима Љутог врха (784 m). До Церјанске пећине најлакше је доћи из Ниша (12 km) преко Каменице и Церја, од ког се источно 2 km у оквиру понорског облика понорнице Провалије налазе улази у пећину Провалију и Мечу дупку.

Церјанска пропаст и Пештер у Пљочаку налазе се североисточно, око 550 m ваздушном линијом од улаза у Провалију, у сливу понорнице Бељанице, која је до скрашћавања била десна притока Провалије.

У Церје се може доћи и из села Миљковца у долини Топоничке реке уским асфалтним путем.

До Кравља се најлакше долази са старог пута за Алексинац од Горње Топонице уз долину Топоничке реке, затим лево испред Миљковца и десно у Веле Пољу за бању Топило и Кравље. Постоји пут и северно од Горње Топонице директно са пута за Алексинац према

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

селу Веле Поље. Крављу се може прићи и из Сврљига преко Попшице. Од Крављанског гробља земљаним путем или стазом уз отоку Горње крављанског врела долази се до врела и потопљеног сифонског објекта Пећурина. Крављанска јама налази се југоисточно од врела на северној падини Љутог врха. Основне предеоне целине северног Калафата од севера ка југу су део алексиначког Поморавља, затим долина Топоничке реке, кречњачки блок Љутог врха у ком су формиран подземни канали Церјанског система и Церјанска удолина у којој је истоимено село. Главни водоток овог простора је Топоничка река, десна директна притока Јужне Мораве, у чијем сливном подручју су и подземне воде Церјанске пећине.

Калафат (839 m) је планинска морфоструктура која се преко превоја Грамада (500 m) везује за Сврљишке планине у оквиру Карпато-балканида источне Србије. Западно од Калафата је пространа удолина Јужне Мораве у коју се прстасто увлачи део Калафата код Горње Топонице на Мезграјском сужењу.

Историја заштите

Прва испитивања споменка природе "Церјанка пећина" обављена су 1955.године и тада је решењем Завода за заштиту и научно проучавање бр.330 од 02.11.1955.год.) уведен први пут режим заштите за објекте под именом пећина Пропала и пећина Мала Пропала.

У периоду од 1970 до 1978.године спелеолошки одсек Планинарског савеза Београда вршио је истраживања Церјанске пећине и то:

- октобра 1970. године је започето истраживање
- августа 1971. године извршено је детаљно снимање, полуинструменталном методом пећинских канала, провалије и понора "Церјанска пропаст"
- маја 1975. године истражена је крашка јама изнад врела код села Кравље у дубини 128м
- маја 1976. године извршена су три рођења потопљеног сифона у врелској пећини југоисточно од села Кравље, до дубине од 15м.

Резултати ових истраживања, Спелеолошки одсек из Београда објавио је 1982. год. у материјалу "Резултати досадашњих истраживања са предлогом даљих мера и задатака на валоризацији Нишке пећине Церјанка".

1978.године на основу обављених истраживања СО Ниш је донела Решење о заштити пећине Церјанка (бр.022-156/78 од 11.07.1978. године међуопштински сл.лист бр.24/78). Те исте године због изузетности, Републички завод за заштиту природе доноси Решење на основу Закона о заштити природе и ставља под заштиту "Церјанске пећине", површине 30,0587ха.

Августа и септембра 1979.године Комбинат алексиначких рудника је под надзором Спелеолошког одсека из Београда пробио улазни канал пећине.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

1996. године Завод за заштиту природе Србије доноси предлог за заштиту природног добра "Церјанска пећина" као Споменик природе. На основу овог Предлога, Влада је 27. фебруара 1998. године Споменик природе "Церјанска пећина" ставила под заштиту државе.

ОПИС И ПРОЦЕНА ЗАТЕЧЕНОГ СТАЊА

Вредности које постоје

Због разноврсних природних форми и њихов међусобни однос представљају основу за туристичко вредновање простора, самог заштићеног подручја "Церјанске пећине" али и налеглог простора Каменичког Виса и Бање Топило. Вредновању доприноси не само оригиналност простора, већ и композиција предела који чини целину којом се презентују, посебно када се она појављује у необичној форми, која се не сусреће често у природи. Зато се такве форме не односе само на пластичност рељефа, него и на све друге квалитете, као што су боја, светлост и визуелна презентација.

Супротно ефектима које човек доживљава свакодневним боравком у урбанизованој средини, овај простор пружа велике могућности за одмор, опоравак и рекреацију па самим тим би и развој овог подручја био оправдан.

Вертикално рашчлањен и заталасан терен се јавља у неправилним формама и комбинацијама што унапређује функционалну и естетску компоненту простора. Такви рељефни облици, као просторне целине са одређеним и јединственим карактеристикама, условљавају различит приступ, могућност коришћења и перспективу овог подручја.

Због разнородног геолошког састава, као и хидролошко - климатолошких карактеристика, на овом подручју се манифестују посебни облици крашких феномена и они чине следеће природне вредности:

- богатство, разноврсност форми, боја, састав пећинског накита изражен у виду сталактита, сталагмита, китњастих салива, таласастих драперија, пећинских канала, кристалних цветова, хелактита, пећинских прераста и других форми
- монументалност пећинских канала и дворана (дужине од 100м, ширине 20-35м и висине до 40м)
- сам простор Церјанске пећине, Каменичког Виса и околине је релативно слабо истражен. Самим тим нуди велике могућности за даља проучавања флоре и фауне. Специфичност, веома развијеног биодиверзитета, присуство ретких и законом заштићених врста, попут српске рамондије, руте, косовског божура, линцуре, жалфије, милодуха, мразовца, слепих мишева, шареног даждевњака и других врста, чини овај простор посебно интересантним за љубитеље природе, спелеологе и авантуристе.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Сл. 2. Пећинске лепоте

На основу истражености и утемељених претпоставки, (повезаност објеката у хидролошком погледу), Церјанска пећина спада међу најдуже пећине у Србији.

Из разлога хармоније људских творевина и природе све акције које се припремају за туристичко искоришћавање овог подручја морају бити одраз природних карактеристика подручја.

Подаци из праисторије и антике су оскудни, али је познато да се један римски пут налазио у долини Топоничке реке према Сврљигу.

У истраживању Мече дупке на простору заштићеног подручја у плеистоценском слоју констатовани су окресани артефакти из средњег палеолита (мустеријен) чија старост износи најмање 40.000 година. Осим артефаката нађене су и бројне, добро очуване кости плеистоценских животиња (јелен, бизон, дивље говече, коњ) које сведоче о ловним активностима неандерталаца.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Будући да су неандерталска станишта у Србији малобројна, покренут је поступак да се Меча дупка евидентира као археолошко налазиште и прогласи за културно добро.

Из средњег века на десној обали Топоничке реке оцртавају се у облику разваљене куле остаци града Железника. Град Железник је био рударски град.

Шта је урађено до сада

Циљ свих активности управљача ЈП Дирекције за изградњу града Ниша од доношења Уредбе Владе Републике Србије (27. фебруара 1998. године) био је боља заштита Споменика природе „Церјанска пећина”. Радом на заштити обезбеђује се коришћење и унапређивање на начин који омогућава трајно очување и побољшање стања у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 – исправка и 14/2016), забраном активности којима се угрожава капацитет природе, природна равнотежа, биодиверзитет, хидрогеографске, геоморфолошке, геолошке и пејзажне вредности.

Досадашње активности управљача односе се на израду и доношења програмске, планске, пројектне и управљачке документације, затим подршку истраживачким активностима и уређењу природног добра.

У оквиру Програмских докумената урађени су један Привремени програм (1998) и два периодична програма заштите и развоја СП „Церјанска пећина” (1998, 2007). План управљања СП „Церјанска пећина” 2011–2020. донет је 2012. године. Надаље су по овим периодичним програмима и Плану управљања урађени годишњи програми управљања, а на основу њих и годишњи извештаји о извршењу програма управљања и извештаји по уговору о суфинансирању програма управљања.

У делу управљачке документације донета су два Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби у СП „Церјанска пећина” (1999, 2013) и Одлука о накнадама за коришћење заштићеног подручја СП „Церјанска пећина” (2013).

У оквиру планске документације, на иницијативу управљача (ЈП Дирекција), урађен је Регулациони план пута од Церја до Церјанске пећине и комплекса Церјанске пећине (2001). Урађени су Главни пројекат локалног пута Л.11.2. Церје – Церјанска пећина, у дужини од 2,2 km, као и Главни пројекат уређења понорнице Провалије за израду две уставе за задржавање вученог наноса и моста преко реке. Урађен је и Пројекат уређења улазног дела Церјанске пећине за израду платоа испред пећине и степеништа од платоа до улазне капије, као и Главни пројекат „Израда пројектно-техничке документације за изградњу комплекса локалитета – Споменика природе Церјанска пећина” који обухвата израду главног архитектонско-грађевинског пројекта, пројекта водоснабдевања и каналисања и пројекта електрификације комплекса.

У делу подршке истраживању реализовано је више активности. Важно је поменути значајније. Током године 1999. и 2000. вршена су биоспелеолошка истраживања која је

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

спроводио Завод за заштиту природе Србије на ширем подручју Церјанске пећине. У августу и септембру 1999. године Завод за здравствену заштиту радника „Ниш” вршио је узорковање и мерење активности радона у ваздуху и води у Церјанској пећини. Детаљна спелео-морфолошка мерења прва два километра Церјанске пећине с графичким приказом радио је ДП „Геозавод” Београд у сарадњи с АСАК-ом 2001. године. Реализацију пројекта спелео-морфолошких мерења и снимања пећинских канала урадила је Агенција за геодетске услуге „ГЕО-ИН” из Инђије методом 3D ласерског скенирања. Мерење је реализовано у државном координатном систему са скенирањем канала у дужини од 2.200 m.

Класична спелеолошка истраживања од 1998 до 2004. године рађена су у сарадњи управљача с удружењима АСАК и СОБ-ПСБ из Београда. После тог периода спелеолошка истраживања реализовао је Завод за заштиту природе Србије са сарадницима, односно спелеолошким клубовима из јужне и источне Србије, као што су „Двиг” из В. Хана, САИС из Зајечара и Књажевца, те спелеолошка секција ПК „Железничар” Ниш.

Истраживачке спелео-ронилачке акције реализоване су у сарадњи управљача и клуба „Aqua Mont servis” 1999. године с пробним заронима на Крављанским врелима на Пећурини (-15 m) и Пештеру код Топила (-22 m). Спелео роњења на истим локацијама током 2010. године радио је интернационални спелео-ронилачки тим из Cavebase Exploration у Немачкој, DIR Exploration из Аустрије и чланови Balkan underwater exploration. Тај тим спелео ронилаца у суженом саставу, уз ангажовање углавном чланова Cavebase Exploration наставио је рад на терену и 2011. и 2012. године.

Активности у делу изградње и уређења подручја биле су врло бројне. Током 1999. године постављене су табле за обележавање заштићеног подручја, које су обновљене 2010. године. Последња замена табли реализована је пројектом сарадње са општином Пантелеј и Министарством за економију и регионални развој у склопу обележавања са знаком заштите природе и логом Церјанске пећине. У склопу реализације овог пројекта постављена је и путоказна (туристичка) сигнализација према прописаним стандардима.

У почетном периоду заштите рађено је на решавању имовинско-правних односа и постављена је нова метална капија на улазу (1999) која је касније више пута поправљана због оштећења која је чинила бујица. Поред тога, године 2006. постављена је метална ограда на улаз у Церјанску пропаст. Пројекат за уређење слива понорнице Провалије и уређење приступне стазе реализован је 2009. године. Урађене су две уставе на кориту Провалије, мост и приступна стаза дужине 350 m од будућег паркинга до моста.

Током 2010. године реализован је Пројекат уређења улазног дела Церјанске пећине у сарадњи управљача, ГО Пантелеј и Министарства економије и регионалног развоја Сектора за туризам. У склопу пројекта обављено је више радова. Профилисан је пут изнад пећинског улаза, ископан је јарак за одвођење површинских вода. Уређен је простор око пећинског улаза, израђене су камене степенице испред улаза са одговарајућом подлогом и дрвеним руковатом, изравнан и поплочан је прилазни плато

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

од моста до степеница и дорађено је још 45 m пешачке стазе. Због уочених недостатака услед утицаја бујице урађена је и камена обалоутврда у дужини од 20 m са обе стране обале код моста. Израђене су две надстрешнице са једном помоћном просторијом за потребе посетилаца пећине. Извођач радова био је „Lego piu” из Алексинца.

У Улазном каналу током 2012. године ископан је нанос у профилу подземне реке са одбацивањем у страну, разастирањем и транспортом. У дно канала уграђено је и цево за воду Ø 50 mm ради бржег отицања и преливања воде системом натеге. Извођач радова је био „Кика градња”. Исти извођач је 2013. године извео радове на уређењу платоа на улазу у пећину и израдио је степенице на прве две каскаде у Улазном каналу. Из средстава суфинансирања Програма управљања за 2014. годину овај извођач је израдио едукативни пано и информационе табле и поставио их испред улаза у пећину. Програмом уређивања грађевинског земљишта за 2015. годину урађена је ревитализације бунара на платоу испред пећине. У оквиру ИПА пројекта Програма прекограничне сарадње Бугарска–Србија у сарадњи с ГО Пантелеј изграђен је пут Церје – Церјанска пећина 2014–2015. године као најзначајнији пројекату приближавању подручја посетиоцима.

Сл. 3. Део изграђених објеката на платоу испред улаза у пећину

SWOT АНАЛИЗА

SWOT анализом стања на заштићеном подручју уочене су:

Предности подручја:

- Разноврсност и израженост природних вредности заштићено подручја.
- Развој заштићеног подручја како на основу изузетних туристичких мотива и потенцијала за развој туризма могу у значајној мери утицати да ово подручје локалног значаја добије регионални и републички значај.
- Положај подручја на контакту са магистралним правцима европских саобраћајних комуникација, пружа могућност за сарадњу са ширим окружењем и укључење овог подручја у туристичку понуду на подручју Европе.
- Постојање Просторног плана града Ниша и остале планске документације а такође и у великој мери потребне техничке документације.
- Непостојање бесправно изграђених објеката
- Ретка насељеност
- Висок квалитет главних екопараметра
- Близина аеродрома Ниш "Цар Константин" и директна веза преко регионалног пута Р-120, Р-214 дају овом подручју изузетан значај и потенцијал за развој свих планираних функција
- Успешна сарадња са локалним становништвом
- Укупан раст броја туриста на територији града Ниша (Уколико упоредимо туристички промет 2017.године у односу на континуирани период од 2013. године, можемо видети да је остварен раст од 69,5%, више туриста при чему су доласци домаћих гостију већи за 42%, а страних за чак 100%. Када посматрамо забележена ноћења током 2017. године у континуираном периоду од 2013. године може се видети да је број ноћења током 2017.године повећан за 54,9%, са остварених чак 31,8% више ноћења домаћих туриста, а код иностраних увећање је за 90% у односу на 2013.године.)

Слабости подручја:

- Депопулација подручја као једна од основних карактеристика, а уједно и врло ниско учешће младог становништва само око 19%. Старосна структура је деформисана до те мере да се не може обезбедити нормална репродукција становништва.
- Стање локалних путева није задовољавајуће јер и тамо где постоји асфалтни застор ширина коловоза представља један од фактора који утичу на смањење прописне моћи и угрожавање безбедности

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

- Укупан проблем снабдевања водом за пиће није решен, што је такође изузетан ограничавајући фактор досадашњег развоја туризма
- Проблем прихватања, каналисања и диспозиције отпадних вода није решен. Општа структура чиниоца за решење проблема се тумачи као повољна, при чему развојна опредељења треба да буду на реализацији сепаратног система каналисања
- Системска заштита од вода није вршена, а изузетак чине урађене две уставе на Провалијском потоку и локалне интервенције на заштити путева
- Непостојање, недовољна уређеност и неопремљеност јавних површина и објеката за боравак и рекреацију посетилаца (Изузетак чини донекле реновирано камп насеље на Каменичком вису)
- Неприпремљеност подручја за развој разноврсних функција. До сада је ово било рурално подручје са спорадично развијеним локалним туризмом. Сада треба омогућити да простор буде туристичка целина
- Разноврсно грађевинско стање, без архитектонских вредности наслеђеног грађевинског фонда
- Тренутна недовољна видљивост заштићеног подручја у делу понуда.
- Непостојање енергетске мреже до пећине.
- Недостатак финансијских средстава.

Шансе подручја:

- Доношење Закона о заштити природе што ће допринети модернизацији и ефикасности управљања заштићеним подручјем
- Очекује се усклађивање закона са европским стандардима у области заштите животне средине, коришћења природних ресурса и уређење простора
- Очекивано решење систематског финансирања заштићених подручја, конституисање стабилних средстава републичког буџета за партиципацију основних послова управљача
- 2010.г.усвојен је Просторни план града Ниша за период до 2021.г. и уједно је урађена и стратешка процена утицаја Просторног плана на животну средину
- Усвојена Стратегија развоја туризма Србије и очекивано јачање финансијске и друге подршке програмима и пројектима развоја еко и руралног туризма и других облика туризма у заштићеним подручјима
- Усвојена Стратегија развоја пољопривреде и Стратегија развоја шумарства и ширење могућности финансирања програма и пројеката руралног развоја, органске и друге одрживе пољопривредне производње, пошумљавања и других активности заштите земљишта и шума
- Израда и очекивано доношење Стратегије одрживог коришћења природних ресурса и Стратегије заштите биодиверзитет

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

- Ширење сарадње, међусобног информисања, пружања стручне и друге помоћи између заштићених подручја.
- Заштићено подручје није довољно видљиво (без обзира на промотивне уласке и друге начине презентације) што даје додатне могућности за успешнију понуду.
- Изградњом центра за посетиоце „Церјанска пећина омогућила би се едукација деце и других који због тешких услова уласка нису у могућности да бораве у пећину.

Ризици за функционисање подручја:

- Недовољна материјална, стручна и политичка подршка управљачу од стране локалне самоуправе у неговању вредности заштићеног подручја
- Дуг период у решавању имовинско - правних односа
- Непотпуна или веома слаба међусобна сарадња и координација стручних и научних институција које врше истраживања
- Недовољна материјална, стручна и политичка подршка управљачу од стране надлежних министарстава у неговању вредности заштићеног подручја.

На основу ове анализе определили смо се за одлучно и одговорно коришћење унутрашњих снага и елиминисање или смањење спољних ризика и опасности.

ЦИЉЕВИ ПРОЈЕКТА ИЗГРАДЊЕ ЦЕНТРА ЗА ПОСЕТИОЦЕ „ЦЕРЈАНСКА ПЕЋИНА“

Циљеви у заштити и развоју споменика природе „Церјанска пећина“ биће битно олакшани изградњом центра за посетиоце. Основни циљ пројекта је изградња адекватног објекта који ће омогућити стварање простора за лакше припремне радње приликом организовања посета, за бољу и пуну презентацију лепота и основних карактеристика пећине, за умрежавање са сродним институцијама и установама.

За израду идејног пројекта пројектна организација „Андзор еџинџинг“ доо, Нови Сад, користио је следеће податке:

- Пројектни задатак инвеститора (управљач, ЈП Дирекција за изградњу града Ниша)
- Подаци добијени снимањем на терену
- Копије планова у дигиталној форми
- Договори са представницима Инвеститора

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Предвиђена је изградња четири објекта, спратности П(приземље). Објекат се гради на локалитету „Церјанска пећина“ у атару села Церје. Укупна бруто површина објекта је $P_b=300,81m^2$. Нето површина објекта је $P_n=224,82m^2$.

Пројекат је урађен у складу са пројектним задатком, амбијенталним окружењем, поднебљем, као и са колским и пешачким приступом. Предметна парцела налази се на благо заталасаном терену. Има неправилан облик и укупне је површине од $P=1931m^2$. Паркирање возила предвиђено је на парцели и то 4 паркинг места за аутомобиле и 2 за аутобусе.

Објекат је намењен туризму. Пројектом је предвиђено да се сва четири објекта обликовано обједине тј. споје у једну целину. Функционално, објекат је подељен на четири објекта, поређана у низу.

Објекат 1- санитарни објекат (предпростор тоалета, женски, мушки, тоалет за инвалиде и простор за спремачицу, уз могућнос да се део претвори у гардеробу)

Објекат 2- управна зграда (улазни ходник, портирница, четири канцеларије, женски и мушки тоалет)

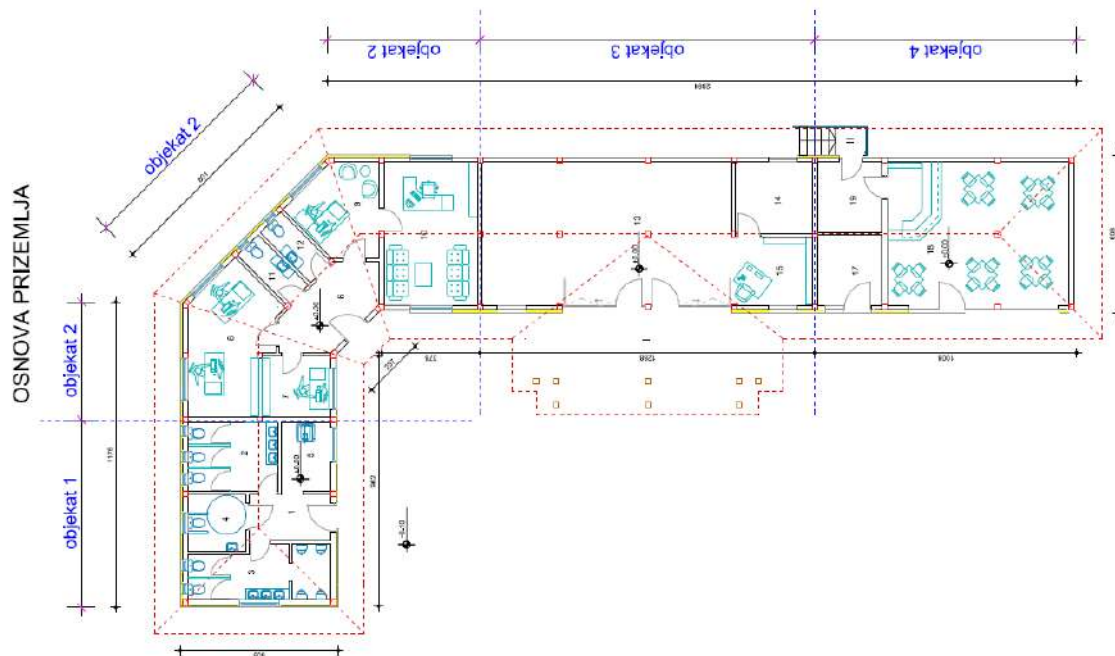
Објекат 3- изложбени објекат (простор за изложбе са помоћном просторијом, билетарницом и надкривеним тремом)

Објекат 4- туристички објекат (сувенирница и кафе бар)

Испред објекта планиран је плато за одмор и разоноду посетилаца. Плато је издигнут за 1,10m од околног терена и са њега је омогућен улаз у сва четири објекта.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Сл. 4. Основа приземља – распоред објеката

Изградња оваквог објекта омогућиће лакше приближавање визијама и циљевима којима тежимо а то су:

Визије

- Сачувано богатство, разноврсност форми, величина, боја и састава пећинскг накита
- Сигурно прибежиште и станиште разноврсне флоре и фауне чији се број јединки у међувремену увећао
- Успешно однегован склад дивљине и од стране човека обликованих предела
- Зону чистих, квалитетних вода, ваздуха и земљишта, без прекомерне буке и других неповољних ефеката на здравље и живот људи
- Подручје познато, лако приступачно и посећено од стране истраживача, ученика и студената и људи који овде траже одмор, опоравак и нова сазнања, брижљиво чувајући природу у којој се налазе
- Простор у коме и у чијој околини живе људи који заштићеном подручју желе добро и који од њега имају користи
- Предео проширен налеглим просторима Каменичког Виса и Бање Топило са одговарајућим режимом заштите .

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Циљеви

- Очување геоморфолошких, хидролошких и спелеолошких одлика и феномена геонаслеђа.
- Очување лепоте и разноврсност предела, одржање и унапређење предеоних и амбијенталних обележја заштићеног подручја
- Формирање туристичког лика подручја (посебно развојем пећинског, рекреативног, здравственог, сеоског туризма)
- Отварање радних места у делатности туризма и ангажовање дела непољопривредног радно способног становништва околних села
- Отварање мини тржишта за пласирање пољопривредне производње овог подручја
- Наменско и рационално опремање и коришћење простора
- Спелеолошка истраживања пећине Церјанке и научна истраживања термоминералних вода (Бања Топило) и њихова валоризација треба да омогуће њихово укључивање у медицинску и туристичку понуду
- Утврђивање зона и елемената занимљивих за поменути научни рад и истраживање (спелеолошка истраживања флоре и фауне и геоморфолошких феномена итд.) треба да омогуће њихово коришћење за едукацију и научни рад.
- Укључивање месног становништва и свих заинтересованих учесника у активности на заштити природе и животне средине.
- Изградњом центра за посетиоце „Церјанска пећина“ омогућила би се едукација деце и других који због тешких услова уласка нису у могућности да бораве у пећину.

ИНСТРУМЕНТИ ОСТВАРИВАЊА ЦИЉЕВА

Центар треба да прерасте у место окупљања љубитеља природе али и њихових разговора, дијалога па и ангажовања на програмским активностима центра.

Изradу пројектно-техничке документације за изградњу комплекса локалитета-споменика природе „Церјанске пећине“ уговорио је управљач са Министарством финансија и привреде септембра 2013.године.

Идејно решење пројекта је израдило друштво за пројектовање, урбанизам и екологију „Андзор еџинџинг“ доо, Нови Сад, новембра 2015.године.

Локацијске услове је издала Управа за планирање и изградњу јануара 2016.године.

Инвеститор пројекта је град Ниш, а он је за носиоца пројекта одредио Туристичку организацију Ниша (ТОН).

ТОН је пројектом конкурисао код ИПА фонда Канцеларије за прекограничну сарадњу Бугарска-Србија.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Пројекат прекограничне сарадње IPA CBC Бугарска-Србија бр. РД-02-29-169/13.06.2017.године биће финансиран од стране Европске Уније.

Елементи пројекта (објекта)

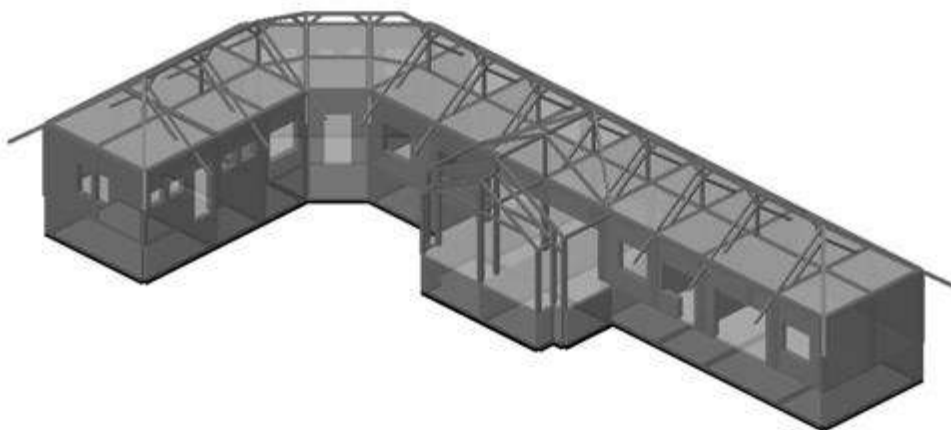
Гледано са платоа, са леве стране стране налази се санитарни објекат за посетиоце. Десно од њега, на самом углу, смештена је управна зграда. Централни објекат у овом низу је изложбени простор, а испред њега налази се наткривени простор на којем је такође могуће организовати изложбе. Централни положај овог објекта наглашен је и степеништем које је смештено тачно наспрам улаза у изложбени део. На самом крају овог низа налази се туристички објекат који заправо представља комерцијални део, у ком је предвиђен простор за продају сувенира али и кафе бар у ком се посетиоци могу ојекити и освежити.

Објекти су амбијентално усклађени са наменом локалитета и шумовитим окружењем. Орјентација је таква да је омогућено природно осветљење и проветравање свих просторија.

Конструкција

Објекат се налази у VII зони сеизмичких потреса по МЦС и у II климатској зони. Конструкција објекта произашла је из намене објекта, спратности и карактеристика терена. Носећа конструкција планирана је од армираног бетона. Као основни конструктивни систем предложен је аб скелетни систем са стубовима и гредама, постављеним на променљивим распонима.

Фундирање објекта предвиђено је на аб тракастим темељима на стандардној дубини од 0,80m. Подна плоча пројектована је као аб плоча $d=0,10m$. Плафонска таваница пројектована је као пуна аб плоча. Кровна конструкција предвиђена је као класична дрвена конструкција са распињачама. Главни плато са степеништем планиран је да се изведе такође од армираног бетона.

Сл.5. Изометријски приказ центра за посетиоце „Церјанска пећина

Спољна и унутрашња обрада

Зидови

Објекат зидати опекарским блоком и опеком. Спољашњи зидови су дебљине, $dz=0,19m$. Унутрашњи зидови, $dz=0,12$ и $0,19m$. Све унутрашње зидове малтерисати, глетовати и у зависности од намене просторија фарбати полудисперзијоним бојама или облагати керамичким плочицама. На спољашње зидове поставити стиропор. Објекат споља завршити дрвеном облогом (даскама или полуоблицама) а у висини сокле каменом.

Подови

У објектима 1,3 и 4 све подове обложити керамичким плочицама. У објекту 2 у канцеларијама и портирници на под положити паркет, а у ходнику и тоалетима положити керамичке плочице. На под платоа положити камене плоче, а такође и на заштитним тротоарима око објекта положити камене плоче у цементну кошуљицу.

Плафони

Плафоне малтерисати, глетовати и фарбати у белу боју.

Кров

Кровни покривач треба уклопити у постојећу архитектуру објеката на платоу испред улаза у пећину, у урбану матрицу и позитивне амбијенталне и архитектонске карактеристике окружења. Кров је двоводан са бацама. Нагиб кровних равни је 370.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Кровна конструкција је предвиђена од чамове грађе. Као кровни покривач предвиђен је фалцовани цреп.

И све остале елементе објекта као што су изолација, столарија и браварија, инсталације у објекту урадити по пројекту и уградити стандардне производе.

ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈ ЦЕНТРА ЗА ПОСЕТИОЦЕ „ЦЕРЈАНСКА ПЕЋИНА“

Основу програмског садржаја чини организација рада центра за посетиоце „Церјанска пећина, а то су следећи елементи:

- Организовање посета пећини. Ово треба радити уз строго поштовање Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби.
- Организовање сталне изложбене поставке, која може бити дводелна.

Први део би био посвећен спелеологији, са фотографијама пећинских украса, електронским записима посета, приказом спелеоморфолошких снимања и мерења пећинских канала која су урађена 3Д ласером (ово је једина пећина у Србији, а и шире која има скениране пећинске канале). Поред овога овај део поставке може да садржи и делове оштећених и изетих пећинских украса и друго.

Други део поставке би био посвећен археологији Мече дупке. Њена истрживања су дала резултат да су у плеистоценском слоју константовани окресани артефакти из средњег палиолита (мустеријена) чија старост износи најмање 40.000 година. Осим артефаката нађене су и бројне, добро очуване кости плеистоценских животиња (јелен, бизон, дивље говече, коњ) које сведоче о ловним активностима неандерталца. Будући да су неандерталска станишта у Србији малобројна то је добра препорука да се Меча дупка евидентира као археолошко налазиште и прогласи за културно добро.

Поред овога изложбени део центра користио би се и за изложбе и уопше представљање других заштићених подручја, институција које се баве заштитом природе или заштитом животне средине.

Организовање презентација, стручних скупова и саветовања.

Како је пећина на тремеђи сиромашних општина Пантелеј, Црвени Крст и Сврљиг, млади из ових општина су, као и млади са Балкана, фрустрирани услед сиромаштва, њихова покретљивост је мала и немају могућност да путују и размењују искуства са вршњацима из других средина. Веома често они не деле исте вредности са вршњацима. Они су ускрћени за адекватна знања и социјалне вештине због чега не размишљају о отпочињању сопственог посла и не учествују у друштвеном животу својих заједница већ

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

углавном планирају иселјење у веће средине. Планирамо организовање разноврсних скупова који ће по систему „едукација кроз рекреацију“ понудити младима допадљиву мешавину образовних садржаја са обиљем праксе, излетима, рекреативним спортским и социјалним садржајима. Све ово са циљем да наши млади достигну свој пуни образовни потенцијал и изграде социјални капитал неопходан за „бекство из сиромаштва“ а не за „бекство из земље“.

Наша идеја је да понудимо едукацију и рекреацију, да подржимо локалне организације које се баве очувањем природе, културног и историјског наслеђа, да подржимо иницијативе које обогаћују локалну туристичку понуду и капацитете који имају потенцијал да унапреде услове живота у нашим локалним заједницама.

Организовање услужних активности

Ове активности се организују у гардероби (магацину опреме), сувенирници где ће моћи да се дође до ЦД-а са фотографијама, поклон комплета за посетиоце, сувенире, разгледнице, привезак за кључеве са елементима пећине и друго и у бифеу где ће посетиоци и учесници скупова моћи да се освеже и окрепе.

Можемо констатовати да програмски садржај рада центра значајно доприних богатијој туристичкој понуди. Циљна група ових програмских садржаја су житељи града Ниша, околних градова, грађани Србије и туристи. Да би функционисање центра било у складу са жељом да он буде пример успешног центра мора да се води рачуна и о избору намештаја. Он мора да буде прилагођен функцији центра.

ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ

Разрада центра као комплекса кроз дефинисање програмских садржаја који ће се одвијати на простору заштићеног подручја.

1. Изградња центра за посетиоце „Церјанска пећина“

Када се изгради центар за посетиоце његово функционисање ће бити дефинисано или кроз годишњи програм управљања спомеником природе „Церјанска пећина“ на који даје сагласност Министарство заштите животне средине или кроз посебан програм управљања центром за посетиоце.

Програми се доносе на целогодишњи рад са јавном доступношћу до 15 часова уз прилагодљивост садржаја туристичкој сезони, односно 24-часовном доступношћу на интернету.

2. Организовање посета

Заинтересовани посетиоци се јављају управљачу, ЈП Дирекцији за изградњу града Ниша, чије су активности дефинисане Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Управљач издаје Одобрење за кретање по пределима и објектима споменика природе. На основу издатог одобрења, чуварска служба прати кретање и активности посетилаца, води евиденцију о активностима и уколико дође до угрожавања споменика природе реагује на адекватан начин.

Како је Правилником дефинисано да је оптималан број посетиоца седам уз пратњу два спелео водича о томе се води рачуна при формирању групе. Посетиоци непосредно пре уласка потписују Записник о уласку којим је поред осталог дефинисано и то да они улазе у пећину на своју одговорност.

Због ограничених капацитета управљач може да потпише Уговор о пословно-техничкој сарадњи са организацијом која се бави организовањем посета уз накнаду одговарејуће таксе управљачу, чија је вредност дефинисана Одлуком о накнадама која је верификована од стране Министарства за заштиту животне средине.

3. Формирање сталне изложбене поставке

- Урадити техничку документацију сталне поставке.
- Извршити селекцију, систематизацију и пописну листу за израду слика флоре и фауне на заштићеном подручју.
- Извршити селекцију, систематизацију и пописну листу слика пећинских украса и других артефаката.
- Израда флајера и другог пропагандног материјала са карактеристичном флором и фауном и са сликама пећинских украса, ради дистрибуције школама, планинарским друштвима и туристичким организацијама ради популаризације.
- Медијска кампања.

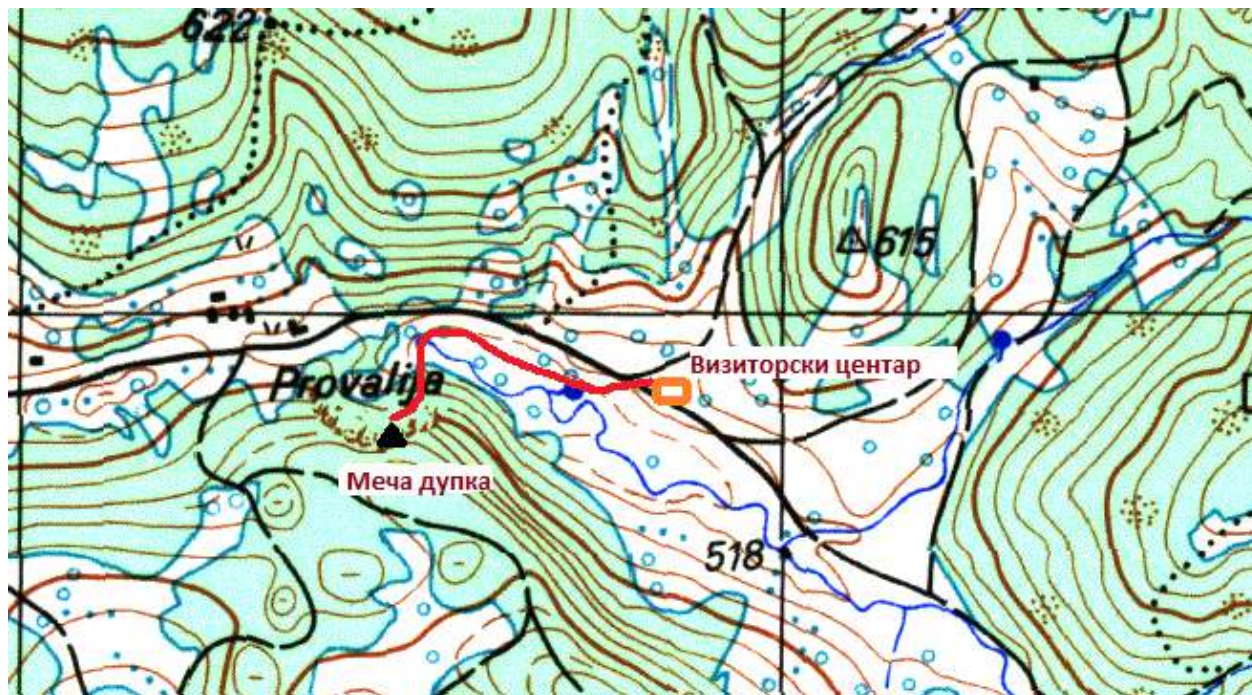
ИЗРАДА НОВИХ ТРАСА И ПЕШАЧКИХ СТАЗА И ПОНУДА ПОСТОЈЕЋИХ СТАЗА

- Израда пројектно техничке документације.
- Трасирање стаза.
- Израда фотографија флоре и фауне, пећинских украса и пратећих текстова.
- Израда мобилијара.
- Медијска кампања на почетку и крају пројекта.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Стаза од центра за посетиоце „Церјанска пећина“ до поткапине Меча дупка где су нађени артефакти од пре 40.000 година из доба неандерталца. Дужина ове стазе је око 500м. Ову стазу је потребно обогатити едукативним таблама на простору испред подкапине на којима би кратким текстовима приближили младима доба праисторије. Ова стаза је приказана на сл.6.

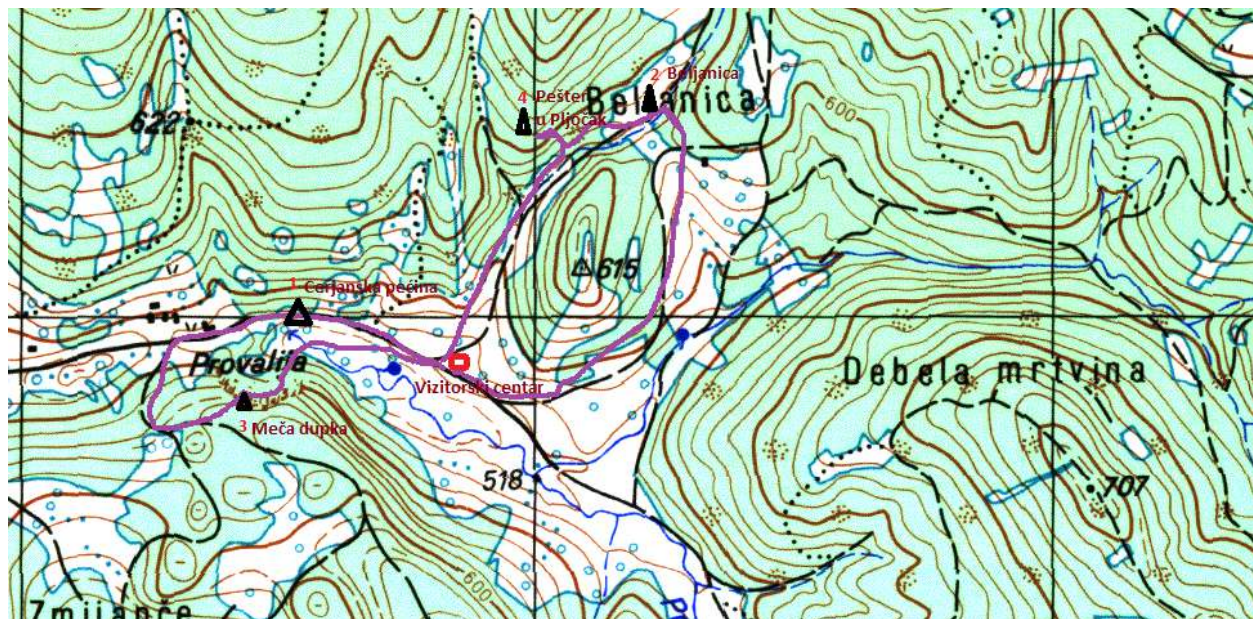
Сл. 6. Постојећа пешачка стаза од центра за посетиоце „Церјанска пећина“ до Мече дупке

Стаза која повезује центра за посетиоце „Церјанска пећина“ и четири спелео објекта у његовој непосредној околини, а то су Церјанска пећина (Провалија), Меча дупка, крашка јама Церјанска пропаст (у народу познатија као Бељаница) и Пештер на Пљочаку.

Укупна дужина ове стаза је око 3км. Део ове стазе се поклапа са стазом до Мече дупке. Ову стазу такође треба обогатити едукативним таблама и мобилијаром. На овој стази могуће је додатно уредити простор код Бељанице као један мали центар за неговање алпинистичких вештина, јер са дубином од 89м пружа одличне услове за љубитеље адреналина. Иначе она је већ опремљена за алпинистички спорт. Такође је интересантна и Пештер на Пљочаку, јер и ако је мала она има све елементе праве велике пећине па поседује чак и пећинске украсе, те уз незнатно опремање може дочарати свет пећина. Ова стаза је приказана на сл.7.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Сл. 7. Стаза која повезује центра за посетиоце „Церјанска пећина, Церјанску пећину(Провалија), Мечу дупку, Церјанску пропаст(Бељаница) и Пештер код Пљочак

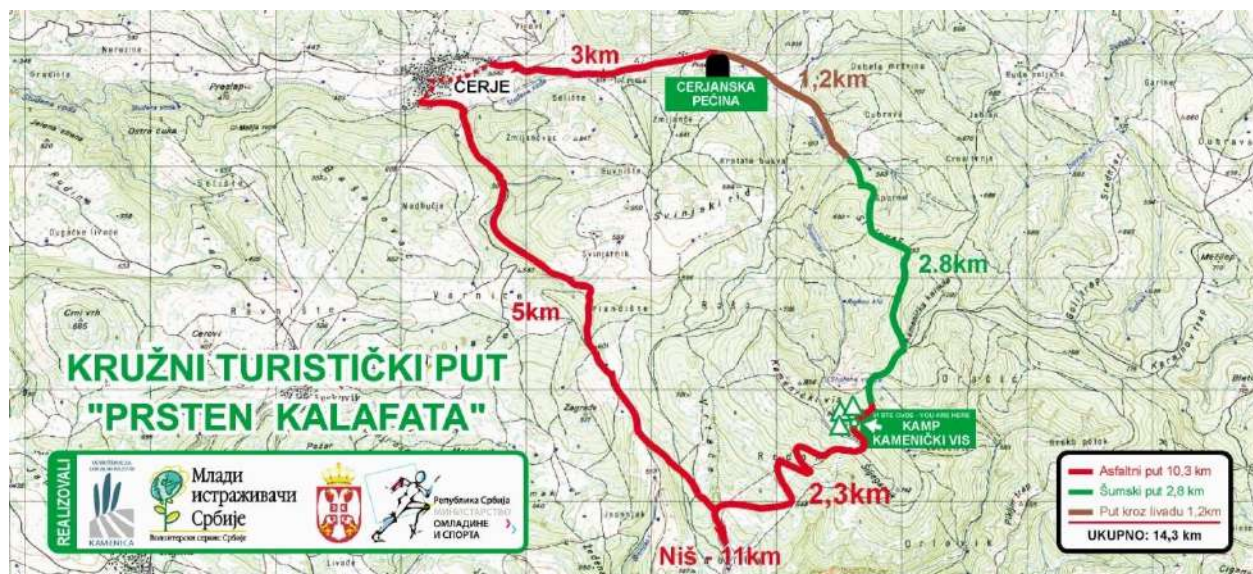
Стаза која повезује центра за посетиоце „Церјанска пећина и Церјанску пећину са кампом на Каменичком вису.

Ова стаза је погодна за упознавање деце са природом, шетње, вожњу бицикла и пешачења са специфичном сврхом истраживања и уживања у природним лепотама. Уређен шумски пут комуникацијски и садржајно затвара већу кружну трасу која у пуном обиму (заједно са приступним асфалтним путевима) има укупну дужину од 14,3Км. Стаза је приказана на сл. 8.

Искористили смо то да се један „слепи“ крак асфалтног пута који води из Ниша, завршава на омиљеном излетишту нишлија „Каменички вис“ на свега 14 Км од центра Града и истовремено на 800метара надморске висине. Пут се завршава непосредно поред планинског кампа са 100 кревета чији су капацитети делом обновљени са потенцијалом да постану акцелератор туристичког развоја читавог подручја. Други „слепи“ крак асфалтног пута завршен је из ИПА средстава пре две године и води до Церјанске пећине и поткапине „Мечја дупка“у којој су пронађени остаци праисторијског човека - објектима којима управља – Дирекција за изградњу Града Ниша. Ова два „слепа“крака су ипак повезана шумским путем у дужини од 4,3км , који је у релативно добром стању али је потпуно непознат широј јавности.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Сл. 8. Стаза која повезује Церјанску пећину и камп на Каменичком вису

Траса која повезује Церјанску пећину тј. центра за посетиоце „Церјанска пећина и шест спелео објеката на територији општина Пантелеј, Црвени крст и Сврљиг и два геотермална извора.

Карактеристично за ове објекте је то да су готово сви од центра за посетиоце „Церјанска пећина“ удаљени ваздушном линијом 3-5 км. Ова чињеница додатно повећава значај центра за посетиоце, јер се сада из једног места могу понудити као туристичка рута.

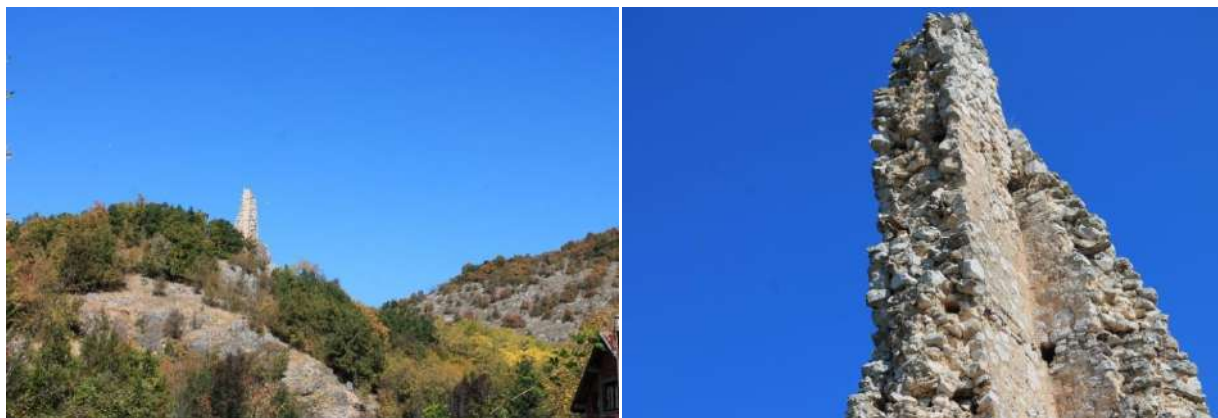
Ако би смо после пећине Самар наставили према Сврљигу, а затим ка Нишу на излазу из Сврљига, лево до села Преконога, ту би посетили Преконошку пећину која је била уређена за туристе још почетком 20. века, а потом заборављена. Повратком до Ниша (успут можемо да посетимо неке од споменика културно-историјског наслеђа), а затим до центра за посетиоце „Церјанска пећина“ и добијамо једну кружну туристичку трасу. Тако смо једном кружном туристичком рутом повезали највећи део богатог природног и културно историјског наслеђа које гравитира врху Калафат у јединствену туристичку целину погодну за једнодневне и вишедневне туристичке туре.

На путу овом рутом срећемо се са невероватним лепотама. Ту су између осталог пећина Копајкошара (Самар или Милутинова пећина) по спелеологу Милутину Вељковићу који је у њој боравећи зазидан 465 дана оборио Гинисов рекорд, Попшичка пећина чија је изузетна вредност у богатству колоније слепих мишева, већ споменута Преконошка пећина. Ту су бројне кречњачке клисуре са планинским потоцима, мало познате сеоске бање са лековитим геотермалним изворима, пространа богата шума на Каменичком вису са пропланцима богатим самониклим лековитим и ароматичним биљем, међу којем је и ендемска „Ramonda serbica“ или цвет „Феникс“ који је америчка НАСА проучавала због јединствене способности да оживи уз само неколико капи воде након пар година осушености.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Успут се срећемо и са културно-историјским споменицима као што су Хумска чука – једно од три најважнија европска налазишта почев од каменог до металног доба, остаци римског аквадукта који је градила Клаудијева VII легија, остаци виа милитариса, немањићко утврђење Железник (сл.9.), Латинска црква из XII века, средњевековни манастири св.Ђорђа и св.Јована са преписивачком школом (сл10.), сеоске цркве, споменик Чегар и споменици из новије историје, комплекси сеоских кућа у моравском стилу, вински подруми, воденице и ваљарице, домаћа храна.

Сл. 9. Остаци куле, град Железник из доба Немањића

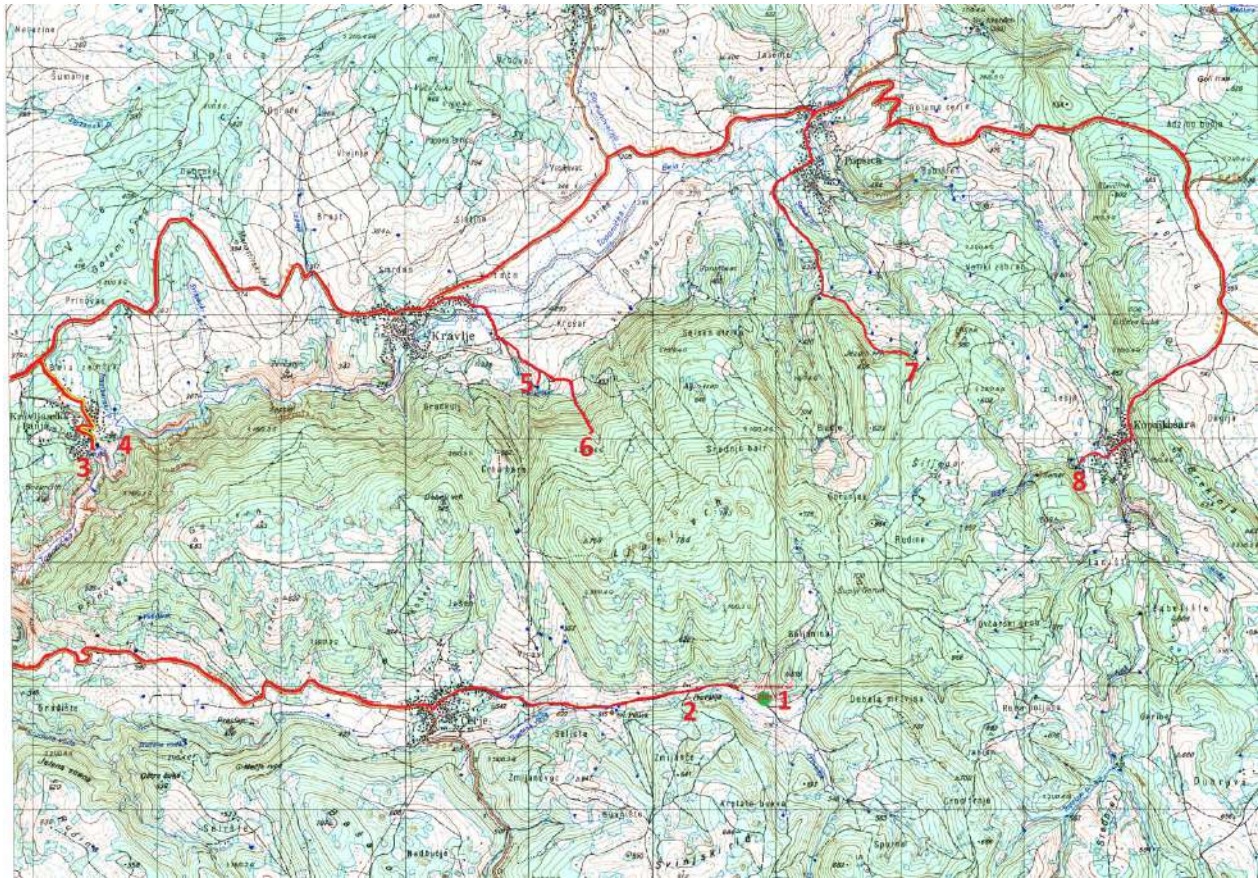
Ова траса пролази поред геотермалних извора. Један се налази на путу од села Церје до села Миљковац, он је неуређен, али врло посећен и у непосредној је близини града Железник. У народу је познат под називом Видриште. Кад се крене даље трасом долази се до означених објеката 3 и 4, а то су Бања Топило са вредним геотермалним водама, а мало низводно је водозахват Пештер који је интересантан за спелео-рониоце. Екипа Немачких спелеорониоца је ту ронила око 120м, уз напомену да је могућ и даљи продор уз адекватну опрему. Најважнији део ове трасе је приказан на сл.11.

Сл.10. Манастир св. Јована из 12.века у Матејевцу

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Сл.11. Траса која повезује центр за посетиоце „Церјанска пећина“ и спелео објекте на територији општина Пантелеј, Црвени крст и Сврљиг.

Легенда:

1. Центар за посетиоце „Церјанска пећина“;
2. Церјанска пећина;
3. Бања Топило;
4. Каптирано врело Пештер;
5. Сифинско врело у Крављу;
6. Крашка јама изнад сифонског врела у Крављу;
7. Попшичка пећина;
8. Копажкошарска пећина или систем Самар.

Траса од Церјанске пећине, преко Сврљига, Зајчара до северозападне Бугарске, предела који је такође пун спелео објеката и других природних лепота.

Области Видина, Монтане и Враца је предео прелепе природе и богате понуде. Као и у случају Церјанске пећине и њене околине и овај простор је пребогат спелео објектима. На овом простору поред Магуре као најпознатије пећине која се налази на 25 км северно од Белоградчика и која је најпознатија по својим праисторијским цртежима и Леденике као најпосећеније пећине због изузетног пратећег садржаја иако је дуга само око 300м и има само десетак дворана и која се налази у пределу Врачанског балкана, постоји још 30-так

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

пећина. Њихов списак је приказан на паноу кој се налази испред пећине Магура. На слици 12. приказана је Магура, а на сл.13. Леденика.

Сл. 12. Магура

Списак спелео објеката на овом простору:

Неприветлива, Хајдушка пропаст, Пропаст, Кариера печ, Сухата, Миризливка, Венец, Прелаз, Змијската пропаст, Ремина дупка, Крачемирско врело, Мартин 11, Преманска дупка, Јанулова дупка, Јокин меджак, Јаме I, Јаме II, Темната дупка, Јаме III, Татарската пештер, водни печ, Леви сухи печ, Десни сухи печ, Каскада, Магура, Малката магура, Прагове, Јубилејна 74, Земна дупка и Рингова пешч.

Сл.13. Леденика

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Поред ових спелео објеката, овде је изузетно интересантан град Белоградчик због својих изузетних гео морфолошких структура, у које је уклопљена стара тврђава. То је приказано на сл.14.

Пошто је за овај део Бугарске својствено да брзо губи становништво, а као главни разлог се наводи удаљеност од главних токова развоја земље, то је развој разних туристичких понуда покушај да се овај одлив становништва заустави.

За употпуњавање понуде као леп пример може да послужи и формирање Еко стазице на Врачанском балкану у близини града Враце. Посебну атракцију ове планинске стазе представља пролаз испод водопада Боров камак.

На сл. 15. Приказани су детаљи са ове Еко стазице

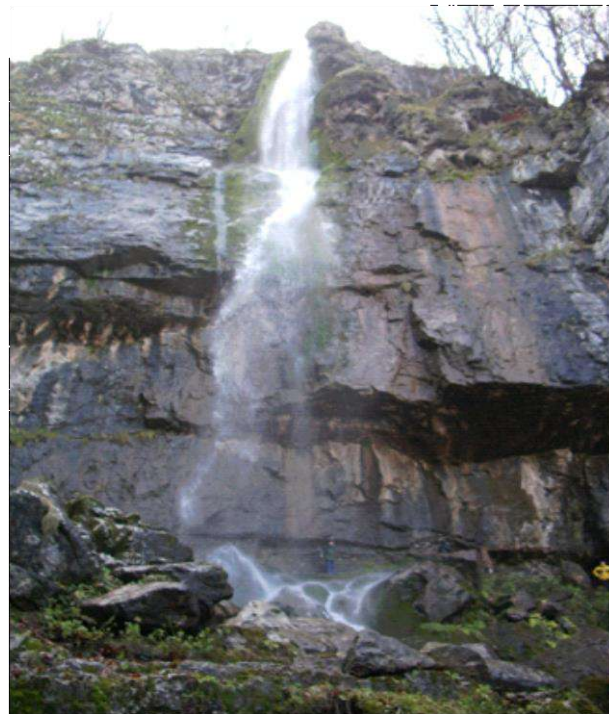
Жеља је и нада да би заједничка понуда Српских и Бугарских партнера додатно повећала број посетилаца.

Сл.14. Белоградчик

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Сл.15. Еко стазица и водопад испод кога се пролази

ПЛАН ПО ПРОЈЕКТНИМ ЗАДАЦИМА

а) Изградња објекта - Центра за посетиоце „Церјанска пећина“ (обрађено у склопу поглавља „Елементи пројекта“)

б) Опремање центра за посетиоце „Церјанска пећина“

Опремити објекат како намештајем и пратећом опремом, тако и потребном спелео опремом.

-Намештај и пратећа опрема (Радни столови, столице, метални ормари за документацију, постолја за експонате, табле за промоцију, пројектор, ЛЕД екран, телевизор, информациони екран на додир, лап топ,озвучење, клима уређај...)

-Спелео опрема (Одела-комбинизони, ципеле, термална ћебад, сигурносни појасеви, ужад помоћна ужад, кациге, сидришта, грудне пењалице, карабињери, котураче, транспортне вреће за опрему, гумене чамце, пластично корито за спашавање и извлачење повређених и друго).

-Посебну позицију представља опрема за техничко обезбеђење објекта. Потребно је вршити стални мониторинг који подразумева технички надзор објекта и обавештавање наручиоца или лице за контакте о насталој промени на објекту. Објекат би се надгледао 24 часа од стране оперативног центра Агенције за обезбеђење. Алармни систем путем

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

телефонске линије био би повезан са алармним центром како би се из центра пратила сва дешавања противпровалног система.

в) Изградња програма сталне изложбене поставке (обрађено у оквиру поглавља „Пројектни задаци“ позиција 3)

г) Избор организатора посета

Због недовољног капацитета управљача за организовање посета, недостатка логистике, потребно је путем јавног конкурса одабрати организације које испуњавају услове и које могу успешно да организују посете

Изабрана организација мора да:

- обезбеди опрему за улазак у пећину,
- обезбеди адекватне спелео водиче,
- организује по потреби трансфер посетилаца до пећине,
- обезбеди уплату локалне таксе, осигурања, организује логистичку подршку,
- наплати накнаду у складу са Одлуком о накнадама и тај део уплати управљачу.

д) Урадити пројектно-техничку документацију за ревитализацију постојећих пешачких стаза и траса и за израду нових. Трасирање и опремање стаза(обрађено у оквиру поглавља „Пројектни задаци“ позиција 4)

ђ) Неговање визуелног идентитета

Управљач заједно са партнерима пре свега Туристичка организација Ниша, ради на визуелном идентитету центра за посетиоце „Церјанска пећина“ и целог заштићеног подручја. Визуелном идентитету посебно доприносе следеће активности, неговање сталне присутности у медијима и на друштвеним мрежама. Селекција и израда квалитетног пропагандног материјала.

Како је споменик природе већ присутан двадесетак година и како већ постоји одређени визуелни идентитет сигурно је рационално користити за идентитет постојећи лого споменика природе. Приказан на сл.16.

Сл. 16. Лого споменика природе „Церјанска пећина“

Овакав рад на центру за посетиоце „Церјанска пећина“ није могућ без синергије НВО, јавних и индивидуалних креативних потенцијала.

ФИНАНСИЈСКА ИЗВОДЉИВОСТ

Финансијска одрживост центра за посетиоце „Церјанска пећина“ немогућа је без одређеног ширег контекста - развоја туризма, развоја локалне заједнице, стварања одређеног позитивног идентитета града, простора, изградње имица самог објекта.

Финансијска одрживост центра за посетиоце „Церјанска пећина“ је неопходан услов несметане реализације постојећих програмских активности. У финансијском смислу садржаји се деле на оне који доносе зараду и некомерцијалне, али и једни и други чине буџет центра.

Центар остварује приходе по два основа:

- програмским активностима и
- услужним делатностима (које употпуњују остале приходе)

Из позитивног искуства закључује се да ће у прве две године центар углавном приходовати из буџета локалне самоуправе, касније би се то изменило у корист самосталних извора прихода.

Посебну тешкоћу у одрживом коришћењу центра за посетиоце „Церјанска пећина“ представљаће трошкови везани за функционисање и одржавање рада агрегата за добијање електричне енергије. Из тог разлога пожељно је планирати довођење нисконапонске електромреже из села Церја у што краћем временском року, јер би се та улагања врло брзо исплатила. Иначе повећању ових трошкова додатно доприноси услуга техничког обезбеђења објекта чији мониторинг захтева свакодневни рад агрегата.

Што се тиче трошкова пожељно је да њихов распоред буде следећи:

- програмски 35%
- технички 10%
- комуникација 10%
- канцеларија 5%
- особље 30%
- остало 10%

Законом о заштити природе и Уредбом о заштити споменика природе „Церјанска пећина“ утврђено је да се средства за заштиту и развој заштићеног подручја, а самим тим и средства за центар за посетиоце обезбеђују из:

1. Буџета (по нивоу надлежности републичке и локалне самоуправе)

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

2. прихода (ЈП Дирекције за изградњу града Ниша) остварених вршењем делатности предузећа
3. од накнада за коришћење заштићеног подручја
4. из других извора у складу са Законом (спонзорства, донације, средства предприсупних фондова)

Што се тиче одређивања могућих трошкова за то је потребна анализа којом се упређују све предности и недостаци неког пројекта.

ПРАВНИ СТАТУС И УПРАВЉАЧКА СТРУКТУРА

Титулар споменика природе „Церјанска пећина“ је Република Србија, а центра за посетиоце Град Ниш. Споменик природе је Влада Републике Уредбом на управљање поверила ЈП Дирекцији за изградњу града Ниша.

Рационално би било да и управљање центром за посетиоце „Церјанска пећина“ град Ниш повери истом управљачу тј. ЈП Дирекцији за изградњу града Ниша.

Одговорно лице би био руководилац ЈП Дирекције за изградњу града Ниша.(Директор)

Правни статус одређује град Ниш.

Управљачка структура је одређена одредбама Закона о заштити природе и Уредбом Владе Србије. Примењујући претходну аналогију и град може формирати управљачку структуру центра за посетиоце „Церјанска пећина“.

Управљачким пословима у име ЈП Дирекције за изградњу града Ниша бави се самостални стручни сарадник за заштиту природе, а на пословима директно везаним за заштићено подручје ангажован је и један чувар природе са положеним стручним испитом. За послове чувара природе довољно је ангажовање једног извршиоца због релативно мале површине заштићеног подручја.

У овом тренутку и по важећој систематизацији управљача ЈП Дирекције јавља се недостатак радника који би се бавио физичком заштитом објекта. Изградњом центра за посетиоце „Церјанска пећина“ ово постаје неопходна делатност. Постоји и могућност ангажовања агенције за обезбеђење.

Да би управљач успешније обављао потребне задатке за остваривање циљева већ смо констатовали да је потребна синергија субјеката, али за још боље функционисање потребно је институционализовати ту сарадњу, а то је могуће формирањем:

- Стручног савета и
- Савета корисника

Поред овога треба несебично сарађивати са партнером у овом пројекту, а то је Туристичка организација Ниша.

Управљач заштићеног подручја и центра за посетиоце „Церјанска пећина“, мора да негује различите облике формалних и неформалних аранжмана и заједничких активности, па и

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

партнерски однос, са:

- надлежним Министарством за заштиту животне средине
- Градом Нишом и његовом Управом и секретаријатима.
- Буџетским фондом за заштиту животне средине града Ниша
- Градским општинама Пантелеј и Црвени Крст на чијим се територијама налази заштићено подручје
- Туристичком организацијом града Ниша
- Заводом за заштиту природе Србије
- Туристичким агенцијама
- Спортским друштвима (спелео клубови, планинарски клубови, ронилачки клубови, и други)
- ЈП „Србијашуме“
- Друга Јавна и комунална предузећа
- Расположиви фондови међународних организација и фондација који стоје на располагању локалним самоуправама.

МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

За успешност пројекта изградње центра за посетиоце „Церјанска пећина“ морају се предвидети контролни радови - мониторинг (праћење) и евалуација (вредновање).

Треба унапред поставити критеријуме (нормативе) за праћење радова, како би се на време реаговало на пропусте.

Послове мониторинга и евалуације при изградњи објекта, врши надзорни орган.

У даљем функционисању центра након изградње од интереса постаје мониторинг параметара животне средине и већ описани мониторинг техничког надзора објекта.

Кључне области мониторинга су биодиверзитет, геонаслеђе, предео, шуме, ваздух, вода и земљиште.

Систем мониторинга као изворе информисања користи следеће изворе података:

- податке о животној средини прибављене у поступку израде и реализације разних пројеката и програма на заштићеном подручју
- податке добијене редовним мониторингом параметара животне средине дефинисаних правилницима и другим прописима на републичком или локалном нивоу

Interreg – IPA CBC Bulgaria – Serbia Programme

CCI Number 2014TC1615CB007

Interreg - IPA CBC
Bulgaria - Serbia

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

Управљач је за сада отпочео редовну контролу за унутрашњост пећине битних параметара, а то су температура и влажност ваздуха. Код сваког уласка у пећину читавају се ови параметри.

The project is co-funded by EU through the interreg-IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme

“Studija izvodljivosti za povezivanje bliskih i nedovoljno istraženih pećina u jednu turističku rutu i uvođenje centra za posetioce „Cerjanska pećina“ u turističku ponudu“ je isporučen od strane West & East Excellent Consulting, u okviru usluge pripreme i realizacije aktivnosti “ External expertize in preparation of feasibility study for connection of near and not well explored existing caves in one tourist’s route and incorporating Visitors Centre in overall touristic offer. Providing external expertize in preparation of study about existing caves“ na projektu – “Increasing the tourist information services in the CBC region” u svemu u skladu sa odredbama Ugovora No RD-02-29-169/13.06.2017 TON 02 od 22.06.2018. godine.

Dokument je isporučen u elektronskom obliku, na USB memoriji.

Dokument je primljen kvalitativno i kvantitativno bez primedbi naručioca.

Dokument primio i odobrio:

Uroš Parlić

U Nišu,

20.02.2019. godine